

מדור הדעות של גלובס שואף להביא מגוון קולות המייצג את קשת הכלכלה והחברה הישראלית. על מנת להופיע במדור נלקחות בחשבון בין היתר, מידת הרלוונטיות של הטור, ייחודיות הטיעון וכן הנכונות להציג פתרונות ולא רק בעיות. מעוניינים לפרסם במדור? אנא שלחו טקסט באורך כ-450 מילה לכתובת המייל deot@globes.co.il ואנו נשוב בהקדם

הקורונה הכלכלית

בזכות המדיניות: השפל הגדול לא חזר

המצב העולמי קשה, אבל לעת עתה, המדדים המאקרו-כלכליים משקפים מצב הרבה יותר טוב ממה שיכול היה להיות • כנראה שלא מעט בזכות המדיניות הכלכלית הנחושה בכלכלות המובילות בעולם

פרידמן צדק, אם כן, כשאמר לפני יותר מחמישים שנה שבמובן מסוים, כולנו קיינסיאנים עכשיו.

אופטימיות זהירה

רק לפני שנה, האבטלה בארה"ב זינקה מ-3.5% בפברואר 2020 לכמעט 15% באפריל. זה זינוק, תוך חודשיים בלבד, משיעור האבטלה הנמוך ביותר בחמישים השנים האחרונות, לגבוה ביותר מאז השפל הגדול. התחזיות באפריל 2020 היו שהאבטלה, שהייתה כבר קרובה להחריד ל-17% של 1939, עוד תמשיך לטפס. התמונה במקומות אחרים בעולם נראתה מפחידה לא פחות. הכלכלה העולמית השתפרה מאוד מאז. בארה"ב למשל, שיעור האבטלה מאז רק ירד, ובחודש שעבר כבר התקרב ל-6%. קרן המטבע הבינלאומית העריכה בינואר השנה שכלכלת העולם איבדה 3.5% תוצר ב-2020. זה כואב, אבל זה הרבה יותר טוב ממה שיכול היה להיות. זה אפילו יותר טוב, בלמעלה

מאחז, מהתחזית הקודמת של הקרן, מאוקטובר 2020, ומהעדכון שלפניה, מיוני. וזה צפוי להשתפר במהירות: הקרן צופה צמיחה עולמית של 5.5% ב-2021 ומעל 4% ב-2022, שני עדכונים חיוביים נוספים של התחזית הקודמת. בקרן מסבירים את העדכון בהתקדמות מבצעי החיסונים, אבל גם בתמריצים פיסקליים בכלכלות הגדולות, כמו ארה"ב ויפן.

ברור שהצמיחה המצרפית הצפויה הווי מוטירה מאחוריה הרבה סבל ואי שוויון. ברור שהמצב הכלכלי עדיין קשה. וזה מבלי לדבר על הבריאות, החברה, החירות, החיים עצמם. עם מי יונים רבים בעולם שאיבדו את מקור ההכנסה בשנה האחרונה ושלא רואים את הסוף. עם סבל עולמי שמרוכז, כרגיל, בקרב בעלי השכלה נמוכה יותר, נשים, צעירים, אלו שאינם מועסקים פורמאליים, ובאופן כללי אלו שחיים במדינות החלשות. מוכרחים להמשיך לסייע לכל אלו. אבל הסייע כעת צריך להיות ממוקד. מבחינת המאקרו-כלכלה, אם הכל יילך כשורה, כנראה שהביקושים המצרפיים כבר החלו לחזור. חיברנו את המשק העולמי למכונת הנשמה, והוא התייצב.

2020 הייתה שנה נוראית, וזה עוד לא נגמר, אבל היא לא מתקרבת לטרגרדיה של השפל הגדול. בהיבט בתהום, אבל הפעם הכלכלות המובילות עשו את הדבר הנכון, והעולם לא נפל. יש מקום לאופטימיות זהירה. ●

צילום: רויטרס-Benoit Tessier

הפגנה נגד פיטורים מחוץ ללשכת התעסוקה בפריז. אופטימיות זהירה

הקיינסיאנית כבר עכדה: לא רק המלחמה נגמרה; גם השפל כבר לא חזר.

אז מה למדנו?

כשפרץ משבר הקורונה בתחילת 2020, הייתה הסכמה כמעט גורפת בקרב קהילת הכלכלנים העולמית בהובלת עמיתינו בארה"ב ובאירופה שבנוסף למדיניות מוניטרית מרחיבה מאוד, הממשלות צריכות להקדיש משאבים גדולים, תוך כניסה לגירעונות גדולים, כדי למנוע את קריסת המשקים הלאומיים. ואכן, הכלכלות המובילות תמכו באופן מסיבי וחסר תקדים במשקי הבית ובעסקים המקומיים. פרטי התוכניות היו שונים ממדינה למדינה, אבל העיקרון היה דומה: ללוות כסף ולהזרים אותו לידי הציבור, העובדים, המובטלים, והמעסיקים. זה היה יקר, הוזהרו הכלכלנים, ומסוכן. אבל ההסכנות, אמרנו באותה הנשימה, תהיה יקרה ומסוכנת יותר.

וזה אכן היה, ועודנו, יקר ומסוכן. כפי שהובטח. הידיים רעדו, אבל זה נעשה. הגירעונות ב-2020 הרקיעו שחקים: אומדנים מצביעים על כ-15% תוצר בארה"ב ובבריטניה, וכ-10% בגוש האירו וביפן. (בישראל, הגירעון היה כ-11% תוצר, כנראה שקצת מתחת לממוצע ה-OECD, מועדון המדינות המובילות) החובות הלאומיים תפחו גם הם - בדיוק לפי הוראות ההפעלה. נראה שמילטון

האמריקאית הייתה פחות מ-2% תוצר. בשנת 1944, כשהיא הגיעה לשיעור המדרים של 43% תוצר, האבטלה התאדטה, ושיעורה ירד לאחוז בודד, הנמוך ביותר שידעה ארה"ב מאז השנים ההן ועד היום.

היום אנחנו חושבים שהשפל הגדול היה, כמו המלחמה, טרגדיה מעשה ידי אדם, ויכול היה להימנע. היסטוריונים כלכליים מאשימים מדיניות מאקרו-כלכלית שגויה. מתוך השפל נולדה דיסציפלינה חדשה. ג'ון מיינרד קיינס הבריטי, אבי המאקרו-כלכלה, פרסם את ספרו ב-1936, והפך את המחשבה השמרנית השלטת על פיה. הוא טען בין היתר, כנגד הרעה הרווחת בזמנו, שממשלות יכולות לסיים את השפל הגדול, להקטין אבטלה ולייצב את המשק באמצעות הגדלת ההוצאה הציבורית, נהייתה בעל כורחה תצוגת תכלית של התיאוריה הקיינסיאנית החדשה. בארצות הברית, רכיב ההוצאה הציבורית בתוצר האמריקאי התגנדר סביב ה-15% בשנות השלושים, אבל זינק בחדות ב-1941, והגיע ל-48% תוצר ב-1943. הגירעון בתקציב הפדרלי, שבמרבית שנות השלושים היה בין 0% ל-5% תוצר, התנפח ל-27%. רק אחרי המלחמה חזרה ההוצאה הציבורית לרמתה המקורית, והגירעון הפך ליתרה (וגם זה, באופן זמני). אבל בינתיים, נראה שהתרופה

שידעה האנושות. השפל הגדול של שנות ה-1930 הסתיים בעזרת מלחמת העולם השנייה. האבטלה המיידית בארצות רבות, שהגיעה בשיאה לכמעט רבע (בארה"ב) ואפילו שליש (בגרמניה) מכוח העבודה, נעלמה כלא הייתה כשהמשקים המתועשים גויסו לטובת המאמץ המלחמתי. בארצות הברית, שיעור האבטלה, שהגיע לשיא ב-1933, היה עדיין 17% בשנת 1939, טרם המלחמה, למרות הניו דייל של פרנקלין רוזוולט, הרגולציה והחוקים החדשים, מפעלי העבודות הציבוריות, ולמרות קמפיין התקווה - לפחות כלפי הציבור - שהנשיא האמריקאי הביא.

כסופו של דבר, זה היה עניין של ביקוש מצרפי. עניין בסיסי במאקרו-כלכלה, בחשבונאות לאומית. ערב פרוץ המלחמה, ההוצאה הצבאית

מוכרחים להמשיך לסייע. אבל הסייע צריך להיות ממוקד. מבחינת המאקרו, כנראה שהביקושים המצרפיים כבר החלו לחזור והמשק מתייצב

פרופ' אורי חפץ

פרופסור במחלקה לכלכלה ע"ש משפחת בוגן ובמרכז פדרמן לרצינות באוניברסיטה העברית בירושלים; ובבית הספר ס.ק. ג'ונסון למנהל עסקים באוניברסיטת קורנל

ה לא נגמר. וזה עשוי להידרדר שוב במפתיע. אבל שנה מאז שזה התחיל אפשר כבר לומר בזהירות: החששות הכלכליים הקוררים ביותר התבררו. משבר עולמי בממדי השפל הגדול של שנות ה-1930 לא חזר ב-2020. אפילו לא קרוב.

שנת 2020 הייתה שנה קשה, ואת הנזקים שלה, שממשיכים להצטבר אל תוך 2021 ושילוו אותנו שנים רבות, עוד נלמד ונחקר בעשורים הבאים. היא הייתה שנה שחילקה את הסבל - בריאותי, כלכלי, חברתי, ונפשי - באי שוויון משוער. המדינות התחלקו: אלו שנפגעו יותר ואלו שפחות. גם העובדים התחלקו: ענפים עתירי מודע מול ענפים עתירי מגע; עבודה מרחוק מול רחוק מעבודה. זו הייתה שנה ששינתה את הכל, ולא הכל יחזור להיות כשהיה: הבריאות, אורח החיים, האמון במוסדות השלטון, הסולידריות החברתית, הזכות לפרטיות, המערכת הפוליטית, מצב הדמוקרטיה במדינות השונות, ואפילו היחס שלנו לעובדותיהם כולם השתנו, בדרכים שעוד נגלה, לטוב ולרע. אבל בתוך כל זה, כשבוחנים את מצב הכלכלה העולמית, יכול היה להיות הרבה יותר גרוע.

נראה שהתגובה המאקרו-כלכלית, במיוחד בכלכלות המובילות, הצילה אותנו משפל גדול נוסף, לעת עתה. אולי עוד נפשל. עשינו טעויות ואולי עוד נעשה. פה לא עשינו מספיק, ושם הגזמנו, או עוד נגזים. אנחנו רק מתחילים להבין מה עבר ומה לא, איפה היה בזבוז ואיפה הישג, אילו מדינות הצליחו יותר ואילו פחות. אבל ביחד שלחנו מסר חד משמעי: אנחנו על זה. נעשה מה שצריך, בתעוזה ובהיקפים חסרי תקדים. ונראה שבגדול, זה הצליח. הצליח בגדול.

השפל והמלחמה

כסופו של דבר, מה שהוציא את העולם מהמשבר הכלכלי החמור ביותר במאה השנים האחרונות הייתה טרגדיה נוראה, מהמוזויות